

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาในการศึกษา

กรุงเทพมหานครมีพัฒนาการของความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง จากเมืองหลวงเล็ก ๆ กลายเป็นเอกนคร (Primate City) ที่สำคัญของประเทศ ในระยะหลายสิบปีที่ผ่านมา การขยายตัวของกรุงเทพมหานครได้แผ่เข้าไปในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดปริมณฑลและจังหวัดโดยรอบที่อยู่ต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานครในพื้นที่ภาคกลางของประเทศ¹ โดยมีข้อสังเกตว่า แทนที่อิทธิพลของเมืองในจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานครจะขยายตัวเข้าไปในพื้นที่ชนบทโดยรอบ กลายเป็นว่าได้เกิดกระบวนการเป็นเมืองในระดับภูมิภาค ที่มีกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลาง โดยมีเส้นทางคมนาคมที่มีประสิทธิภาพเป็นแกนนำในการขยายตัว หรืออาจกล่าวได้ว่า ภูมิภาคทั้งภูมิภาคกำลังจะกลายเป็นเมือง² (McGee, T.G. 1991 อ้างถึงใน สันฐิตา, 2543: 290)

ปรากฏการณ์การขยายตัวของกรุงเทพมหานคร เป็นผลจากความล้มเหลวของนโยบายการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยใช้การกระจายอุตสาหกรรมที่ต้องการให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นในเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคต่าง ๆ แต่ในความเป็นจริง การกระจายอุตสาหกรรมเกิดขึ้นกับกิจการประเภทอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ในลักษณะที่นักลงทุนเลือกออกไปตั้งโรงงานอยู่ในจังหวัดบริเวณพื้นที่เขตรอยต่อระหว่างภูมิภาคที่อยู่โดยรอบกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตามยถากรรม จากการเล็งเห็นประโยชน์ทางด้านที่ตั้งที่อาศัยโอกาสจากนโยบายของรัฐที่ไม่ชัดเจนถึงแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่เหล่านี้ ก่อให้เกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจรูปแบบเดิม คือ เกษตรกรรม กับ กิจกรรมทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ได้แก่ อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและการบริการ การขนส่ง ที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ ซึ่งส่ง

¹ ปรากฏใน Metropolitan Regional Structure planning Analysis ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เรียกโดยรวมว่า The Extended Bangkok Metropolitan Region: EBMR ประกอบด้วย กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (BMR) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน (UCR) ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และ สระบุรี กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก (ESB) ได้แก่ จังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี ชลบุรี ระยอง และ ฉะเชิงเทรา กลุ่มจังหวัดภาคตะวันตก ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม และ สุพรรณบุรี รวม 18 จังหวัด (NESDB, 1994: 1-4)

² McGee เรียกภูมิภาคที่มีลักษณะเช่นนี้ว่า *ภาคมหานครที่ขยายออกไป* (Extended Metropolitan Region: EMR , Mega-Urban region or Desakota Region) (ดารณี, 2539: 61) อันเป็นผลมาจากรูปแบบการขยายตัวของเมืองแบบใหม่ (Region-Based Urbanization) ที่ปรากฏในประเทศแถบเอเชียโดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทใหม่ ๆ อันเป็นผลจากการกระจายอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเข้าไปในจังหวัดฉะเชิงเทรา ส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของพื้นที่ที่อยู่โดยรอบจากเดิมที่ขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมมาช้านานจะต้องเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงในภาคเกษตรกรรมทั้งทางด้านลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร และสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน การศึกษาสภาพและความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับภาคเกษตรกรรมในพื้นที่เกษตรใกล้เมือง และเพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนและประกอบการตัดสินใจกำหนดนโยบายพัฒนาภาคเกษตรกรรมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อที่จะนำผลการศึกษาใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนพัฒนาจังหวัดที่ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะที่เกิดขึ้นกับภาคเกษตรกรรม การศึกษาค้นคว้าจึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อ

- 1.2.1 ศึกษาสภาพทั่วไปและสภาพการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรมของพื้นที่ศึกษา
- 1.2.2 ศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรของภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ศึกษา
- 1.2.3 ศึกษาสภาพเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของภาคเกษตรกรรม ในพื้นที่ศึกษา
- 1.2.4 ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาของภาคเกษตรกรรมที่เกิดจากลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร สภาพเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ รวมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา

1.3 ขอบเขตการศึกษา

- 1.3.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ พื้นที่ศึกษา ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วยเขตการปกครองรวม 10 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ (แผนที่ 1.1) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 5,351 ตารางกิโลเมตร โดยพื้นที่ดังกล่าวจะนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงในภาคเกษตรกรรม อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาข้อมูลเชิงลึกเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์สภาพปัญหาของภาคเกษตรกรรมในจังหวัดฉะเชิงเทรา จะอาศัยการแบ่งพื้นที่เกษตร

กรรมออกเป็น 3 กลุ่ม (แผนที่ 1.2) ตามสภาพกายภาพ และระบบการเกษตรที่มีผลต่อการประกอบกิจกรรมของครัวเรือนเกษตร พื้นที่เกษตรกรรมทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1) พื้นที่เกษตรกรรมบริเวณที่ราบชายฝั่งทะเล เป็นพื้นที่ที่อยู่บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอบางปะกง และ อำเภอบ้านโพธิ์
- 2) พื้นที่เกษตรกรรมบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่อยู่ภายใต้ระบบเกษตรชลประทานลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำบางปะกง จัดเป็นเขตกสิกรรมในพื้นที่ชลประทาน ครอบคลุมพื้นที่บริเวณฝั่งตะวันออกและตะวันตกของแม่น้ำบางปะกง ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ฉะเชิงเทรา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางคล้า และกิ่งอำเภอคลองเขื่อน
- 3) พื้นที่เกษตรกรรมบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่อยู่นอกระบบเกษตรชลประทานลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำบางปะกง จัดเป็นเขตกสิกรรมที่อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก หรือ พื้นที่เกษตรน้ำฝน ซึ่งอยู่ในพื้นที่บางส่วนของอำเภอราชสาส์น อำเภอพนมสารคาม และ อำเภอแปลงยาว

นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่เกษตรกรรมบริเวณที่ดอนและที่สูง ที่อยู่ภายใต้ระบบเกษตรชลประทานลุ่มน้ำสาขาคองท่าลาด ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอพนมสารคาม และ อำเภอแปลงยาว และพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอสนามชัยเขต และกิ่งอำเภอท่าตะเกียบ แต่ไม่นำมาพิจารณาในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจาก มีสภาพเป็นพื้นที่ป่ากว้างที่อยู่ห่างไกลจากอิทธิพลการขยายตัวของกรุงเทพมหานครในระดับภูมิภาคมาก

- 1.3.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา ศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร สภาพเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของภาคเกษตรกรรม ทั้งในระดับภาพรวม และในระดับเชิงลึกจากการประกอบกิจกรรมเกษตรที่แตกต่างกันตามสภาพพื้นที่และระบบการเกษตร การศึกษาดังกล่าวจะใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นที่ใช้ในการศึกษา จากนั้น ข้อมูลที่ได้ทั้งจากการศึกษาและการวิเคราะห์ทั้งหมดนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาของภาคเกษตรกรรมที่เกิดจากปัจจัยทั้งในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร สภาพเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรกรรมที่เหมาะสมของพื้นที่ศึกษา

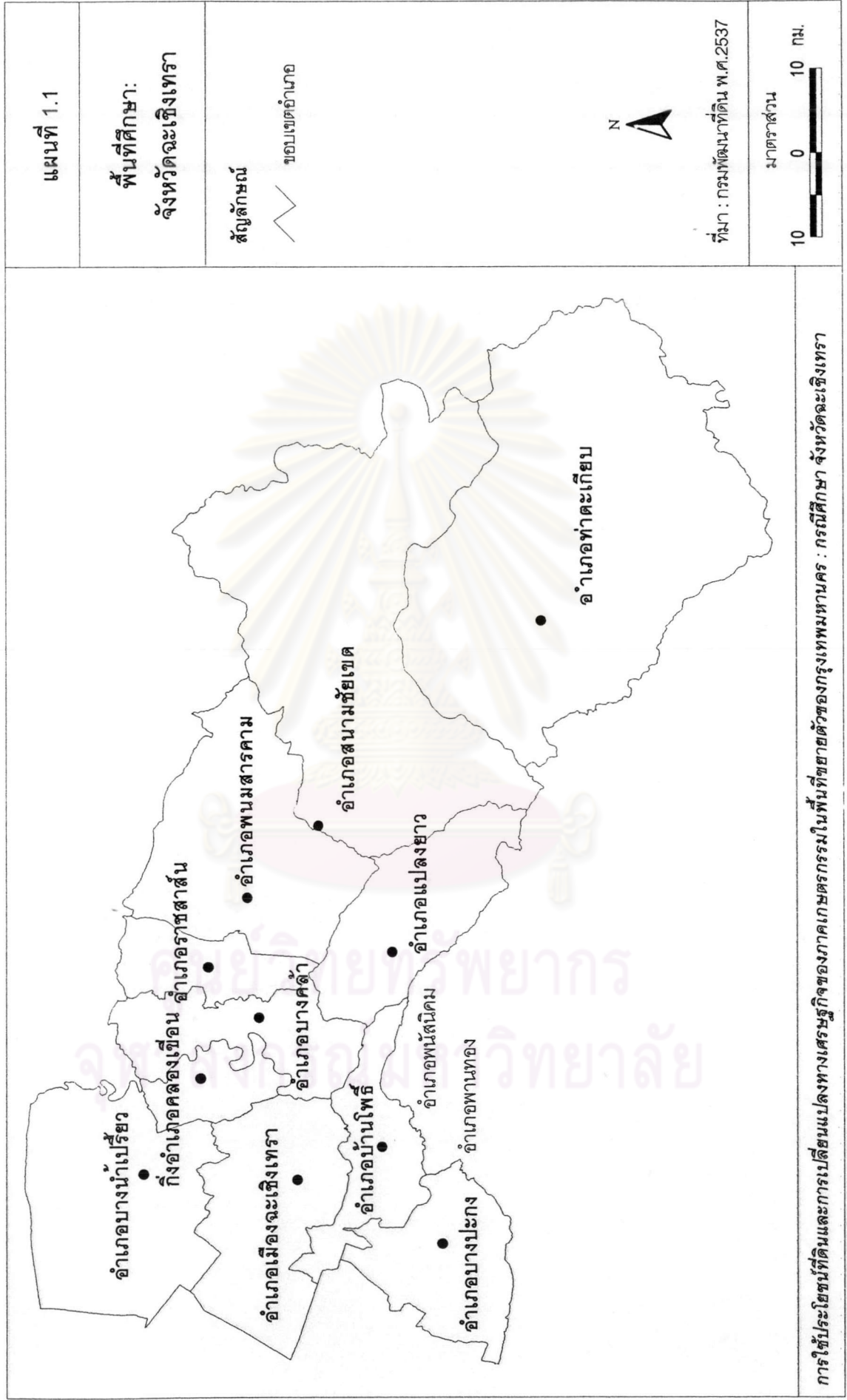
- 1.3.3 ขอบเขตเชิงเวลา การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง มีช่วงเวลาอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2530-2543 เป็นหลัก กรณีขาดข้อมูลข้อมูลทุติยภูมิที่จัดเก็บไว้ในปีใด จะใช้ปีที่ใกล้เคียงกันมาพิจารณาแทน

1.4 ขั้นตอนการศึกษา

- 1.4.1 ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการขยายตัวของเมืองระดับมหานคร โดยเฉพาะการขยายตัวของกรุงเทพมหานครออกไปในระดับภูมิภาค ลักษณะการประกอบกิจกรรมเกษตร และ การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร เพื่อใช้กำหนดประเด็นในการศึกษา
- 1.4.2 รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหน่วยงานของรัฐทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในจังหวัดฉะเชิงเทราและจากห้องสมุดต่าง ๆ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปทางกายภาพ ประชากร และ เศรษฐกิจ โดยเน้นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ภาพรวมด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจของภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก
- 1.4.3 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่ได้จากการออกภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มตัวอย่างของครัวเรือนในภาคเกษตรกรรม
- 1.4.4 วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลการศึกษา เพื่ออธิบายลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร สภาพเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของภาคเกษตรกรรมในพื้นที่เกษตรกรรมประเภทต่าง ๆ ตลอดจนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรกับ การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจของภาคเกษตรกรรม
- 1.4.5 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับภาคเกษตรกรรมของพื้นที่ศึกษา
- 1.4.6 สรุปผลการศึกษา และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรกรรมของพื้นที่ศึกษา ในฐานะที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมใกล้เมือง และเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอิทธิพลการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร

1.5 วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ใช้หลักการวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ถึงลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร สภาพเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นในการศึกษาดังกล่าว ในด้านการเปลี่ยนแปลงจะพิจารณาตั้งแต่ (ประมาณ) ช่วงปี พ.ศ. 2530 ซึ่งเริ่มมีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการออกภาคสนามในการสัมภาษณ์ครัวเรือนเกษตรซึ่งจัดเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ในการวิเคราะห์

การใช้ประโยชน์ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ชายตัวของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา

1.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ

การวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจะใช้ในการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัด ฉะเชิงเทรา รวมทั้งการวิเคราะห์ภาพรวมของการพัฒนาที่ลึกลงไปในภาคเกษตรกรรม โดยมี แหล่งที่มาของข้อมูลจากหน่วยงานของทางราชการต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมไว้ และจัดทำเป็นรายงาน สถิติประจำปี แหล่งที่มาหลักของข้อมูล ได้แก่

- 1) กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวบรวมข้อมูลสถิติผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัดที่ใช้ในการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจ โดยรวม
- 2) สำนักงานสถิติแห่งชาติ รวบรวม ข้อมูลสำมะโนการเกษตร
- 3) สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดฉะเชิงเทรา รวบรวม ข้อมูลจากหน่วยงานด้านการเกษตรต่าง ๆ ของจังหวัด เช่น จากสำนักงานเกษตรจังหวัดฯ สำนักงานประมงจังหวัดฯ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดฯ เป็นต้น จากนั้น จะนำมาจัดทำเป็นข้อมูลสถิติ ด้านการเกษตรทั้งหมดของจังหวัด ในลักษณะรายงานประจำปี ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลด้านเนื้อที่การเกษตร (เพาะเลี้ยง-เพาะปลูก) จำนวนผลผลิต จำนวนครุว์เรือนเพาะเลี้ยง-เพาะปลูก (ครุว์เรือนเกษตร) จำแนกรายอำเภอ และตามประเภทผลผลิต
- 4) เขตเกษตรเศรษฐกิจที่ 18 จังหวัดฉะเชิงเทรา (ในสังกัดสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) รวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าผลผลิต หรือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาเกษตรกรรมของจังหวัด ที่จำแนกตามมูลค่าผลผลิตรายพืช รวมทั้งข้อมูลภาวะรายได้-รายจ่ายของครุว์เรือนเกษตร ในลักษณะรายงานประจำปี

สำหรับวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น จะพิจารณาจากค่าสัดส่วน (ร้อยละ) และ ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณ เช่น จำนวนผลผลิต กับ เนื้อที่เพาะปลูก เป็นต้น รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างค่าสัดส่วนต่าง ๆ ในลักษณะแผนภูมิการกระจายตามแกน x และ y (x , y correlation) นอกจากนี้ ยังมีเครื่องมืออื่น ๆ ที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ Shift - Share Analysis และการวิเคราะห์ค่าความเชี่ยวชาญในการผลิต (Location Quotient: L.Q.) ผลการศึกษาในส่วนนี้จะเสนอในลักษณะรายงานผลการศึกษารูปแบบพรรณนาประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติ (อธิบายวิธีการคำนวณ และการแปลผลในภาคผนวก ก)

1.5.2 การสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาเชิงลึกเพื่ออธิบายลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร สภาพเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของภาคเกษตรกรรม จำเป็นต้องอาศัยการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครัวเรือนเกษตรในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากพื้นที่ศึกษามีขนาดใหญ่ จึงได้แบ่งพื้นที่เกษตรกรรมออกเป็น 3 กลุ่ม (รายละเอียดตามขอบเขตเชิงพื้นที่) สำหรับรายละเอียดในการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างเริ่มตั้งแต่ การเลือกตัวอย่าง (กลุ่มตัวอย่างและการสุ่ม) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา และ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.5.2.1 กลุ่มตัวอย่างและการสุ่ม

การศึกษานี้มุ่งไปที่ภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ในที่นี้คือภาคเกษตรกรรมของจังหวัดฉะเชิงเทราที่เลือกใช้เป็นกรณีศึกษา ดังนั้น ประชากรเป้าหมาย (Target population) ที่ต้องการสรุปผลการวิจัยไปถึง ได้แก่ กลุ่มหรือส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมในจังหวัดฉะเชิงเทรา หรือ แม้แต่ในพื้นที่ขยายตัวของกรุงเทพมหานครที่อยู่ในจังหวัดอื่น ๆ ทั้งหมดด้วย อย่างไรก็ตาม ประชากรที่ใช้ได้จริง (Accessible population) จะเลือกศึกษาในกลุ่มครัวเรือนเกษตร เนื่องจากหน่วยที่สามารถวัดค่าเชิงปริมาณให้อยู่บนฐานเดียวกัน และนำมาใช้เปรียบเทียบทางสถิติได้ โดยครัวเรือนเกษตร หมายถึง ครัวเรือนที่มีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน ประกอบกิจกรรมการเกษตรประเภทต่าง ๆ ตามที่ได้จำแนกไว้เป็นสาขาย่อยของสาขาเกษตรกรรม (Agriculture) ในบัญชีรายได้ประชาชาติ รวมทั้งมีที่ดินทางการเกษตรอยู่ในครอบครองเพื่อประกอบกิจกรรมการเกษตรประเภทนั้น ๆ ซึ่งได้แก่ การกลีกรวม (เพาะปลูก) การปศุสัตว์ (เลี้ยงสัตว์) และ การประมง (เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ) ซึ่งในปีการเพาะปลูก 43/44 จังหวัดฉะเชิงเทรามีครัวเรือนเกษตรจำนวน 68,959 ครัวเรือน

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษานี้ ได้กำหนดค่าระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 90 และใช้หน่วยในการวิเคราะห์เป็นหน่วยครัวเรือน โดยมีสูตรในการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Yamane, 1973: 725 อ้างถึงใน บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2531: 51) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

โดย n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

e = สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งในการศึกษานี้ กำหนดให้มีค่าเท่ากับร้อยละ 10 (0.1)

N = ขนาดของประชากรในการศึกษา มีจำนวนทั้งสิ้น 68,959 ครัวเรือน

เมื่อแทนค่าในสูตรเพื่อคำนวณหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมในการศึกษา ได้ผลลัพธ์เท่ากับ 98.86 และใช้เป็นขนาดตัวอย่างจำนวน 99 ครั้วเรือ่น จากนั้น แบ่งตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่มตามความแตกต่างของสภาพพื้นที่ จะเป็นตัวอย่างกลุ่มละ 33 ครั้วเรือ่น โดยการเลือกตัวอย่างในแต่ละกลุ่มจะสุ่มแบบเจาะจง เลือกตำบลที่ใช้เป็นหน่วยในการสุ่มกลุ่มละ 3 ตำบล ในขั้นสุดท้าย ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) สุ่มเลือกครั้วเรือ่นที่จะศึกษาด้วยวิธีการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) คือ เป็นการเลือกครั้วเรือ่นใดก็ได้ให้ครบตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยของการสุ่ม (อธิบายรายละเอียดการสุ่มตัวอย่างในภาคผนวก ก)

1.5.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษานี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) สัมภาษณ์ครั้วเรือ่นเกษตรกรที่ได้เลือกไว้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในด้านลักษณะและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร สภาพเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โดยเป็นการสัมภาษณ์ที่ต้องอาศัยแบบสัมภาษณ์ (Interview schedule) เป็นเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์ ซึ่งในการสร้างแบบสัมภาษณ์หรือแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ความเข้าใจในสภาพเศรษฐกิจโดยเฉพาะการประกอบกิจกรรมในภาคเกษตรของจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ได้รับการเขียนบทวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจและภาพรวมของการพัฒนาภาคเกษตรกรรม (ปรากฏเป็นบทที่ 3 และ 4 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้) รวมทั้งรายละเอียดจากการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐด้านการเกษตรกรรม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในจังหวัดฉะเชิงเทรา (แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แสดงในภาคผนวก ก)

1.5.2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีรวบรวมข้อมูลในส่วนของการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม มีลักษณะทดสอบหลังเท่านั้น (Post-test Only Design) คือ เป็นการให้ข้อมูลของสภาพการณ์ปัจจุบันมาเปรียบเทียบกับข้อมูลของสภาพการณ์เดิม โดยให้ผู้ตอบคนเดียวกับระลึกภาพเดิม (Recall Technique) (วัฒนา, 2542: 7) และเนื่องจากใช้ครั้วเรือ่นเกษตรกรเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ผู้ตอบคำถามจะเลือกเป็นหัวหน้าครั้วเรือ่น หรือผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในครั้วเรือ่นเป็นหลัก

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 ผลที่ได้จากการวิเคราะห์สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาจังหวัดจะเชิงเทราที่ใช้เป็นกรณีศึกษาได้โดยตรง โดยเฉพาะนโยบายด้านการเกษตร เช่น นโยบายที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม เป็นต้น
- 1.6.2 สามารถดัดแปลงขั้นตอน วิธีการ และผลที่ได้จากการศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำไปศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายวางแผนพัฒนาจังหวัดอื่น ๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของพื้นที่เมืองกรุงเทพมหานครได้เช่นเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย